

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 39/2021-45

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného Advokátskou kanceláriou A / K / J / K s. r. o, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Tost 44/2020 z 10. novembra 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Tost 44/2020 z 10. novembra 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Tost 44/2020 z 10. novembra 2020 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **680,65 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Uznesením vyšetrovateľa Národnej kriminálnej agentúry ČVS: PPZ-254/NKA-BA2-2020 z 22. októbra 2020 bolo sťažovateľovi vznesené obvinenie pre zločin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny v súbehu s prečinom ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti. Uznesením Špecializovaného trestného súdu v Pezinku (ďalej len „špecializovaný trestný súd“) č. k. 7Tp/3/2020 z 25. októbra 2020 bol sťažovateľ vzatý do väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku. Návrh podával prokurátor [REDAKOVANÉ]

2. V súvislosti s obvinením sťažovateľa verejne prezentoval názory sudca Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) [REDAKOVANÉ], ktorý je strýkom prokurátora [REDAKOVANÉ], a ktorý krátko po zadržaní sťažovateľa sa 22. októbra 2020 vyjadril v tomto znení <<https://refresher.sk/90258-Specialneho-prokuratora-Dusana-Kovacika-obvinili-z-korupcie>>: *«Očakávam, že tento „úspech“ v podobe zadržania a obvinenia špeciálneho prokurátora bude mať veľa otcov, ale ja za ním vidím len poctivú prácu jedného nového prokurátora ÚŠP, ktorý v praxi ukázal, ako má prokurátor vo svojej dennodennej praxi naplňať princíp formálne aj materiálne účinného vykonávania zákonných oprávnení a plnenia povinností.»*

3. Obdobne sa [REDAKOVANÉ] vyjadril na adresu [REDAKOVANÉ], vo videodiskusii na portáli <<https://www.aktuality.sk/clanok/834252/na-rovinu-so-sudcom-klimentom-prokuratori-sa-ozvali-neskoro-o-kovacikovi-nemali-mlcat/>>, kde uviedol (v čase od 10.09 h), že: *„Videli ste to včera napríklad na prípade prokurátora ÚŠP doktora Repu, takto si predstavujem nielen ten formálny ale aj ten materiálny výkon ich oprávnení jednak podaním toho návrhu, zastupovaním toho návrhu, odôvodnením toho návrhu a potom aj vystúpením vo vzťahu k tým médiám.“*

4. Sťažovateľ proti uzneseniu o vzatí do väzby podal sťažnosť. Najvyšší súd uznesením č. k. 4 Tost 44/2020 z 10. novembra 2020 sťažnosť sťažovateľa zamietol podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Vec sťažovateľa rozhodoval senát 4T v zložení [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ]. [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] boli podľa rozvrhu práce určení [REDAKOVANÉ], riadiacim predsedom zastupujúceho senátu 5T, ako zastupujúci členovia senátu 4T z dôvodu práceneschopnosti a karantény členiek senátu 4T [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ].

5. [REDAKOVANÉ] vo vzťahu k osobe sťažovateľa sa verejne vyjadril pred vydaním uznesenia o zamietnutí sťažnosti (publikované 9. novembra 2020 na <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/568242-kliment-viem-si-predstavit-ze-za-speciálneho-prokurátora-navrhnem-lipsica/>>: *„Hodnotiť Dušana Kováčika či Dobroslava Trnku netreba. Oni sa ohodnotili sami - tým najhorším spôsobom. V prokuratúre končia s putami na rukách a trestným stíhaním pre závažné trestné činy. Už len z historického hľadiska by bolo pre poučenie potrebné sa venovať otázkam, kde nastali skraty v ich chápaní poslania prokurátora.“*

6. Obdobne vyjadrenia formuloval [REDAKOVANÉ] v rozhovore publikovanom 11. novembra 2020 (publikovaný na <<https://domov.sme.sk/c/22532005/sudca-kliment-na-najvyssom-sude-vladnu-po-zadrzani-sudcov-obavy.html>>): *«Otázka: Uplynulé týždne a mesiace sa nesú v znamení zatýkania ľudí, ktorí donedávna zastávali niektoré z najvyšších funkcií. Najnovšie k nim pribudlo celé bývalé vedenie polície - Tibor Gašpar, Peter Hraško, Róbert Krajmer, ale aj špeciálny prokurátor Dušan Kováčik. O čom to vypovedá? „Potvrzuje to moje vyjadrenia, že externé toxické subjekty si tu vytvorili vlastné štruktúry zamerané na kupovanie spravodlivosti, ktoré fungovali popri orgánoch štátu. Minulotýždňová akcia NAKA však svedčí o tom, že s takým istým pozadím pôsobili aj mocenské štruktúry štátu. Namiesto toho, aby zabezpečovali trestnú politiku štátu, boli tiež zamerané na kupovanie spravodlivosti a získavanie výhod.»*

II. Argumentácia sťažovateľa

7. Sťažovateľ tvrdí, že je absolútne zrejmé, že možno mať oprávnené pochybnosti o nezáujatosti a nestrannosti sudcu [REDAKOVANÉ], ktorý v senáte rozhodoval o jeho sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby a ktorý je v rodinnom príbuzenskom vzťahu s prokurátorom [REDAKOVANÉ], ktorý podal návrh na jeho vzatie do väzby.

8. Sťažovateľ poukázal na to, že z citovaných vyjadrení [REDAKOVANÉ] krátko po zadržení sťažovateľa, resp. krátko po jeho vzatí do väzby jednoznačne vyplýva jeho súhlas s procesným postupom prokurátora [REDAKOVANÉ], ako i s odôvodnením návrhu na vzatie do väzby, hoci nie je vôbec zrejmé, odkiaľ mal [REDAKOVANÉ] deň po vydaní uznesenia o vzatí do väzby vedomosť o obsahu návrhu na vzatie do väzby. Takéto vyjadrenia sudcu najvyššieho súdu sú pred rozhodnutím o sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby z hľadiska tzv. objektívnej nestrannosti podľa sťažovateľa neprípustné.

9. Ďalej argumentuje, že o termíne neverejného zasadnutia, na ktorom senát 4T rozhodoval, sťažovateľ vzhľadom na neverejnosť rozhodovania nebol vopred upovedomený, a ďalej uvádza, že ani nemohol mať vedomosť o zmene v zložení senátu, ku ktorej došlo údajne z dôvodu práceneschopnosti [REDAKOVANÉ] a domácej karantény [REDAKOVANÉ]. Tieto okolnosti objektívne podľa neho vylučovali možnosť, aby proti zloženiu senátu podal námietku zaujatosti súdu. [REDAKOVANÉ] v rozpore s § 32 ods. 1 Trestného poriadku sám neoznámil svoju zaujatosť podľa čl. V bodu 6 Rozvrhu práce Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a ako riadiaci predseda zastupujúceho senátu 5T rozhodol o doplnení senátu 4T sebou samým ako i [REDAKOVANÉ].

10. Sťažovateľ poukázal na rozsudok najvyššieho súdu č. k. 1 Tdo 22/2015 z 20. mája 2015, v ktorom najvyšší súd v inej trestnej veci vyhovel dovolaniu obžalovaného, zrušil uznesenie Krajského súdu v Košiciach a konštatoval porušenie zákona v neprospech obvineného. Ťažiskovým dôvodom tohto rozhodnutia bola absencia nezáujatosti a nestrannosti súdu v dôsledku príbuzenského švagrovského vzťahu medzi samosudcom a prokurátorom, ktorý existoval v čase prejednávania veci.

11. Podľa sťažovateľa je rodinný príbuzenský vzťah medzi sudcom a prokurátorom v trestnej veci neprijateľný z hľadiska nestrannosti súdnictva ako jedného zo základných kritérií právneho štátu, ktoré boli prijaté tzv. Benátskou komisiou. Pochybnosti o už spomínanej objektívnej nestrannosti súdu vyvolávajú aj negatívne verejné vyjadrenia sudcu na adresu sťažovateľa.

12. Sťažovateľ tiež poukazuje na to, že v bode 2 skutkovej vety uznesenia o vznesení obvinenia je mu kladený za vinu skutok právne kvalifikovaný ako zločin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 a 2 Trestného zákona založený na jeho údajnej intervencii pri prepustení [REDAKOVANÉ] z väzby. Sudca pre prípravné konanie [REDAKOVANÉ] uznesením č. k. 2Tp/2/2017 z 21. júla 2017 [REDAKOVANÉ] prepustil z väzby na slobodu. Je zrejmé, že [REDAKOVANÉ] bol predsedom senátu najvyššieho súdu, ktorý vydal uznesenie, ktoré predchádzalo prepusteniu [REDAKOVANÉ] z väzby. V dôsledku tejto skutočnosti nie je vylúčené, že by [REDAKOVANÉ] v ďalšom priebehu trestného konania mohol vystupovať v procesnom postavení svedka. Aj v tejto súvislosti sťažovateľ namieta, že [REDAKOVANÉ]

pri rozhodovaní o sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby neoznámil svoju zaujatosť tak, ako to vyžaduje § 32 ods. 1 Trestného poriadku.

13. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenu ústavnému súdu 5. januára 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 17 ods. 1 a 2 ústavy a svojho práva podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 dohovoru. Sťažovateľ tiež navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť, vec vrátiť súdu na ďalšie konanie a priznať trovy právneho zastúpenia.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

14. Z vyjadrenia podpredsedníčky najvyššieho súdu k ústavnej sťažnosti z 1. marca 2021 vyplýva, že považuje sťažnosť za nedôvodnú. Poukázala na nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 428/2020 z 28. januára 2021, podľa ktorého esenciálnou náležitosťou oznámenia vlastnej zaujatosti sudcu musí byť vyjadrenie jeho presvedčenia, že je v danej veci z niektorého zo zákonných dôvodov zaujatý. [REDAKOVANÉ] sa nielenže subjektívne necítil byť zaujatý, ale skutočnosť, že v predmetnej veci konajúci prokurátor je jeho príbuzný, nebola podľa neho ani objektívne spôsobilá vyvolať pochybnosti o jeho nezaujatosti.

15. Poukázala na zásadu, podľa ktorej práva patria len bdelym. Podľa jej názoru je primárne na procesnej strane trestného konania, ktorá sa domnieva, že jej trestná vec môže byť pridelená sudcovi, ktorého nepovažuje za nezaujatého, aby postupovala tak, aby mohla námietku zaujatosti včas uplatniť. V prvom rade táto zásada predpokladá, že sa bude (či už priamo alebo prostredníctvom svojho zástupcu) aktívne zaujímať o to, ktorému sudcovi/senátu bola jej vec pridelená. Len ak súd takúto informáciu strane trestného konania neposkytne alebo ak rozhodne v inom než oznámenom zložení, možno podľa môjho názoru pripustiť, že jej takýmto postupom súdu bola odňatá možnosť namietat konkrétneho sudcu s prípadným dôsledkom v podobe porušenia jej práva na nezávislý a nestranný súd, resp. na zákonného sudcu. Z obsahu ústavnej sťažnosti, ale ani zo zberného spisu najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tost 44/2020 však nevyplýva, že sa sťažovateľ alebo jeho obhajca ešte pred rozhodnutím zaujímali o to, ktorému senátu najvyššieho súdu bola jeho vec pridelená, resp. o jeho zloženie.

16. K ústavnej sťažnosti sa vyjadril aj [REDAKOVANÉ], riadiaci predseda senátu 4T, pričom v podstatnom uviedol, že vo vzťahu ku konkrétnej námietke sťažovateľa smerujúcej k zloženiu senátu 4T, ktorý o jeho sťažnosti rozhodoval, je nutné podotknúť, že tento senát bol zložený podľa pravidiel platného rozvrhu práce najvyššieho súdu pre rok 2020. Rozvrh práce je verejne prístupný na internetovej stránke najvyššieho súdu a sťažovateľ mal možnosť sa s ním oboznámiť, pričom z rozvrhu práce je zrejmé nielen zloženie konkrétneho senátu najvyššieho súdu, ktorému bola vec pridelená náhodným výberom, ale i pravidlá zastupovania v prípade neprítomnosti niektorého z jeho sudcov. Senát 4 T v zmysle rozvrhu práce síce rozhoduje v zložení [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], v predmetnej veci však ku dňu rozhodovania senátu boli neprítomné dve jeho členky ([REDAKOVANÉ] z dôvodu práceneschopnosti, [REDAKOVANÉ] z dôvodu preventívnej karantény). Na základe žiadosti riadiaceho predsedu senátu [REDAKOVANÉ] z 9. novembra 2020 boli z tohto dôvodu riadiacim predsedom zastupujúceho senátu 5 T [REDAKOVANÉ] určení dvaja zastupujúci

členovia, a to [REDACTED] a [REDACTED] (čl. V ods. 2, 3 a 6 všeobecnej časti rozvrhu práce). Posledný člen senátu 5 T [REDACTED] nebol v tomto čase na pracovisku z dôvodu čerpania dovolenky prítomný, preto iné určenie zastupujúcich sudcov nebolo možné. Z uvedených dôvodov senát 4 T rozhodoval v zložení [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] a uvedené zloženie bolo zákonné. Nie je zákonnou povinnosťou súdu informovať obvineného ani inú stranu konania o zložení senátu v konkrétnej veci. Takýto postup nie je ani účelný, jednak s ohľadom na zmysel zastupovania, ktorým je „vykryť“ náhlu neprítomnosť sudcu na pracovisku, jednak s ohľadom na povinnosť vybavovať väzobné veci prednostne a urýchlene. Treba pritom dodať, že v čase pandémie je počet takýchto prípadov osobitne zvýšený, preto zastupovanie sudcov nie je za súčasného stavu ničím výnimočným. Strany konania majú kedykoľvek možnosť oboznámiť sa s rozvrhom práce najvyššieho súdu, determinujúceho tak pravidlá senátneho zastupovania, ako i zloženie zastupujúcich senátov. K námietke sťažovateľa, že sa rozhodlo v procese, v ktorom boli sudca ([REDACTED]) a prokurátor ([REDACTED]) v príbuzenskom pomere. [REDACTED] uviedol, že podľa vyjadrenia [REDACTED] medzi ním a prokurátorom [REDACTED] ako jeho synovcom nejde o vzťah takej vnútornej kvality a intenzity, pre ktorý by nebol spôsobilý rozhodnúť nestranné a nezávisle alebo pre ktorý by sa takým mohol javiť navonok (per analogiam § 127 ods. 4 Trestného poriadku – obdobne rozhodnutia najvyššieho súdu č. k. 3Tdo 66/2013 z 5. februára 2014 a č. k. 6Tdo 27/2019 z 20. mája 2020). S [REDACTED] je síce v príbuzenskom vzťahu strýko – synovec, avšak ich vzťah nie je intenzívny, nie sú v pravidelnom osobnom kontakte, nenavštevujú sa a nezúčastňujú sa ani žiadnych súkromných stretnutí pri iných príležitostiach (napr. na kultúrnych alebo športových podujatiach, dovolenkách a podobne). Samotný fakt existencie vzdialeného príbuzenského vzťahu nemôže byť bez ďalšieho dôvodom na automatické vylúčenie sudcu pre pochybnosti o jeho nezaujatosti, či už z hľadiska subjektívneho, alebo objektívneho vnímania. Nie je možné hovoriť ani o narušení objektívnej nestrannosti sudcu, pretože existencia príbuzenského vzťahu sudcu [REDACTED] s prokurátorom [REDACTED] nebola v čase rozhodovania o sťažnosti obvineného [REDACTED] všeobecne známa ani v sudcovskom zbore trestnoprávneho kolégia najvyššieho súdu, a toľž nie u širšieho okruhu osôb.

III.2. Replika sťažovateľa:

17. Sťažovateľ v replike uviedol, že zmena v zložení senátu 4T bola vykonaná na základe žiadosti riadiaceho predsedu senátu z 9. novembra 2020. Sťažovateľ zdôraznil, že proti uzneseniu o vzatí do väzby rozhodol najvyšší súd uznesením v dopoludňajších hodinách 10. novembra 2020, teda deň po tom, ako riadiaci predseda senátu 4T požiadal riadiaceho predsedu senátu 5T o určenie zastupujúcich členov senátu. Z uvedeného sťažovateľ dôvodí, že „k zmene v zložení senátu, ktorému bola pridelená moja trestná vec, došlo krátku dobu pred samotným rozhodnutím“. Podľa názoru sťažovateľa najvyšší súd rozhodol o sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby bez jeho prítomnosti na neverejnom zasadnutí (§ 192 ods. 3 Trestného poriadku) a k zmene v zložení senátu došlo deň pred vydaním rozhodnutia vo veci, a teda nie je namieste aplikácia zásady „*vigilantibus iura scripta sunt*“. Sťažovateľ tvrdí, že rozvrh práce najvyššieho súdu v časti pravidiel zastupovania v prípade neprítomnosti niektorého zo sudcov senátu nespĺňa aspekt transparentnosti, opierajúc sa o nález ústavného súdu č. k. III. ÚS 287/2020 z 28. januára 2021. Ďalej poznamenal, že rozvrh práce najvyššieho súdu nerieši situácie možnej zaujatosti riadiaceho predsedu zastupujúceho senátu, ktorý má rozhodnúť o doplnení senátu počas náhlej neprítomnosti

sudcu na pracovisku. V tomto prípade riadiaci predseda senátu 5T [REDACTED] určil seba samého ako zastupujúceho sudcu senátu 4T aj s vedomím, že bude rozhodovať o veci, v ktorej jeho synovec ako prokurátor podal návrh na vzatie do väzby.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

18. Sťažovateľ ústavnou sťažnosťou namieta porušenie svojich práv napadnutým uznesením najvyššieho súdu, ku ktorému malo dôjsť tým, že vo veci ako člen senátu 4T rozhodoval [REDACTED], u ktorého sú pochybnosti o jeho nestrannosti.

19. V tejto súvislosti sťažovateľ poukazuje na (i) blízky príbuzenský vzťah, vzťah sudcu a prokurátora (strýko a synovec), ktorý podal na špecializovanom trestnom súde návrh na vzatie sťažovateľa do väzby, (ii) skutočnosť, že [REDACTED] by mohol v trestnej veci sťažovateľa vystupovať ako svedok, (iii) pozitívne vyjadrenia [REDACTED] v médiách k osobe a práci [REDACTED] a (iv) negatívne vyjadrenia sudcu v médiách k osobe sťažovateľa a jeho trestnej veci, resp. jeho konaniu ako špeciálneho prokurátora.

20. Nestrannosť sudcu, ktorý rozhoduje spor o právo, je kľúčovou hodnotou súdnej moci. Len nestranné rozhodnutie môže byť spravodlivé. Nezávislosť súdov a sudcov ako dôležitá hodnota právneho štátu, ktorú ústavný súd intenzívne chráni, má v zmysle judikatúry tohto súdu len inštrumentálny význam (por. PL. ÚS 52/99). Cieľ, ktorému nezávislosť slúži, je práve nestrannosť. Nestrannosťou treba rozumieť absenciu predsudkov (zakorenených úsudkov či názorov, ktoré nie sú založené na spoľahlivom poznaní, ale len na predpoklade) alebo predpojatosti (subjektivismu, neobjektivismu, straníckosti). Nestrannosť nemá význam len z hľadiska vysluhovanej spravodlivosti pre konkrétny prípad, ale má aj širšie súvislosti. Prostredníctvom nestrannosti sudcov sa naplňajú postuláty právneho štátu, akými sú rovnosť, legitímne očakávania, právna istota, dôvera v právo, jeho neutralita či spravodlivosť. Rozhodovanie veci zaujatým sudcom je popretím zmyslu súdnictva a práva (II. ÚS 36/2012, II. ÚS 44/2013).

21. Ako mnoho inštitútov v ústavnom práve aj nestrannosť sa testuje – overuje sa, že či na základe stabilizovanej metodológie bol alebo nebol sudca nestranný. Ústavný súd v tomto smere nasleduje ESĽP a jeho testovaciu metodológiu. Podľa nej je nestrannosť potrebné skúmať z dvoch hľadísk, a to zo subjektívneho hľadiska, čo znamená, že je potrebné zistiť osobnú nezaujatosť sudcu prejednávajúceho prípad, a z objektívneho hľadiska, t. j. je potrebné zistiť, či sú poskytnuté dostatočné záruky pre vylúčenie akejkoľvek legitímnej pochybnosti v danom smere.

22. V prípade subjektívneho hľadiska nestrannosti sa nestrannosť sudcu posudzuje podľa jeho osobného presvedčenia a správania. Skúma sa, či sudca prejavil osobnú zaujatosť v konkrétnom prípade. Pri posudzovaní sa vychádza z toho, že osobná nestrannosť sudcu je prezumovaná, pokiaľ sa tento predpoklad nevyvráti. Dôkazné a argumentačné bremeno zaťažuje ten subjekt, ktorý tvrdí, že sudca je zaujatý. Domnienku subjektívnej nestrannosti je možné vyvrátiť len objektívnym spôsobom (PL. ÚS 6/2013)

23. Objektívna nestrannosť sa posudzuje podľa vonkajších objektívnych skutočností. Platí tzv. teória zdania, podľa ktorej nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký objektívne javiť v očiach strán i verejnosti. Objektívne hľadisko je založené na existencii dostatočných záruk pre vylúčenie akejkolvek legitímnej pochybnosti o zaujatosti sudcu.

24. Pri objektívnej nestrannosti stačí, ak sú tu okolnosti, ktoré môžu vyvolať legitímne pochybnosti o nestrannosti súdu. Podľa ESĽP je potrebné „ísť ďalej než ako sa vec javí“ (looking behind appearances). Spravodlivosť nielenže má byť vykonaná, ona sa musí aj javiť, že je vykonaná (justice must not only be done, it must also be seen to be done) pozri rozsudky ESĽP Delcourt p. Belgicku – zo 17. januára 1970, Saraiva De Carvalho p. Portugalsku – z r. 1994.

25. Z uvedenej judikatúry ESĽP možno vyvodit', že subjektívne hľadisko sudcovskej nestrannosti sa musí podriaďovať prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Za objektívne však nemožno považovať to, ako sa nestrannosť sudcu len subjektívne niekomu javí, ale to, či reálne existujú okolnosti objektívnej povahy, ktoré by mohli viesť k legitímnym pochybnostiam o tom, že sudca má určitý (nie nezaujatý) vzťah k veci. Avšak v zmysle judikatúry ESĽP neexistuje nepriepustná hranica medzi subjektívnou a objektívnou nestrannosťou, keďže správanie sudcu môže nielen vyvolať pochybnosti u nezainteresovaného pozorovateľa o zaujatosti sudcu (objektívne hľadisko), ale môže spochybniť aj osobnú nestrannosť sudcu (rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Kyprianou c. Cyprus, sťažnosť č. 73797/01 bod 119). V niektorých prípadoch preto môže byť zložitá vyvrátiť prezumpciu subjektívnej nestrannosti. A práve z toho dôvodu objektívny test ponúka ďalšie garancie (rozsudok ESĽP vo veci Pullar c. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 22399/93, bod 32). Pokiaľ ide o objektívne hodnotenie nestrannosti sudcov, je potrebné sa zaoberať otázkou, či existujú overiteľné skutočnosti, ktoré môžu jeho nestrannosť spochybňovať, pričom význam môže mať aj samotné zdanie. Pri skúmaní, či existujú legitímne dôvody svedčiace o nedostatku nestrannosti sudcu, je možné zobrať do úvahy i stanovisko obžalovaného či inej strany v trestnom konaní. Určujúcim prvkom je to, či možno považovať obavy dotknutej osoby za objektívne ospravedliteľné (Chmelíř c. Česká republika 2005, Ferrantelli a Santangelo c. Taliansko, 1996). Akýkoľvek sudca, voči ktorému existujú legitímne pochybnosti o nedostatku nestrannosti, nesmie vec prejednávať (por. rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Maurice c. Francúzsko, sťažnosť č. 29369/10, bod 78).

26. Objektívny test sa vo väčšine prípadov týka určitých vzťahov alebo prepojení sudcu a iných účastníkov konania. Preto musí ústavný súd v každom jednotlivom prípade zistiť, či konkrétny vzťah je takej povahy a takeho stupňa, ktorý by indikoval nedostatok nestrannosti (por. rozsudok ESĽP vo veci Otagi Mondragon a ostatní c. Španielsko, sťažnosť č. 4184/15, bod 56). Ústavný súd judikoval, že z pohľadu objektívneho nemožno nevziať do úvahy, že sudca síce môže byť subjektívne nestranný, ale i napriek tomu môže byť jeho nestrannosť vystavená oprávneným pochybnostiam vzhľadom na jeho status, rôzne funkcie alebo vzhľadom na jeho pomer k veci, účastníkom konania, ich právnym zástupcom, svedkom a pod. Inými slovami, nemožno neprihliadnuť na tzv. teóriu zdania, podľa ktorej ako už ústavný súd uviedol, nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale sa musí ako taký javiť aj objektívne v očiach účastníkov konania (II. ÚS 285/2015 z 3. septembra 2015).

Aplikácia všeobecných východísk na konkrétny prípad

27. V posudzovanej veci je nesporným faktom, že jeden z členov senátu a dozorujúci prokurátor sú v príbuzenskom vzťahu. Uvedené samo osebe nemusí nič znamenať, no súčasne tento rodinný vzťah môže mať zásadný vplyv na rozhodovanie vo veci, či už v pozitívnom alebo negatívnom zmysle. Sudca [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] napriek svojmu príbuzenskému vzťahu k [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] sám proaktívne svoju zaujatosť neoznámil. Z jeho vyjadrenia (prostredníctvom vyjadrenia predsedu senátu 4T [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ]) vyplýva, že dôvodom tohto jeho postupu bolo, že medzi ním a jeho synovcom nejde o vzťah takej intenzity, pre ktorý by nebol spôsobilý rozhodnúť nestranné a nezávisle. Ide o vyjadrenie smerom k otázke subjektívnej nestrannosti, ktorá sa, ako už bolo uvedené, prezumuje, dokiaľ nie je preukázaný opak. Predmetom konania pred ústavným súdom je ale aj otázka objektívnej nestrannosti, kde postačí, že sú tu okolnosti, ktoré môžu pochybnosti o nestrannosti vzbudzovať.

28. Podľa sudcu [REDAKOVANÉ] nie je možné hovoriť o narušení objektívnej nestrannosti, pretože existencia jeho vzťahu medzi ním a [REDAKOVANÉ] nebola v čase rozhodovania známa. Tu ústavný súd osobitne uvádza, že posudzovaný prípad je spoločensky citlivo sledovaný, čo automaticky zvyšuje citlivosť pri všetkých krokoch v ňom realizovaných. Uvedené sa týka aj otázky rozhodovacej formácie a jej personálneho obsadenia na najvyššom súde. Ústavný súd intenzívne vníma potrebu nezaťažovať trestné stíhanie akýmikoľvek procesnými vadami, pričom uvedená potreba je najintenzívnejšia v konaniach, ktoré ovplyvňujú vnímanie Slovenskej republiky ako právneho štátu.

29. Ústavný súd v súvislosti s vyjadrením, že existencia vzťahu medzi [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] nebola v čase rozhodovania známa, uvádza, že ak existuje medzi sudcom a prokurátorom pokrvný príbuzenský vzťah, je potrebné na túto skutočnosť upozorniť pred začatím konania a vyhodnotiť ju zo všetkých hľadísk, ktoré by mohli nestrannosť spochybníť (por. rozsudok EŠLP z 26. mája 2020 vo veci Koulias proti Cypru, sťažnosť č. 48781/12, bod 61, ktorý sa týkal vzťahu medzi sudcom a jeho synom, ktorý len pracoval vo väčšej advokátskej kancelárii, ktorá bola procesnou stranou v konaní).

30. Ústavný súd zdôrazňuje, že k už uvedenému pristupuje aj ďalšia výhrada sťažovateľa spočívajúca vo vyjadreniach k osobe [REDAKOVANÉ]. [REDAKOVANÉ] na portáli Refresher.sk vysoko kladne hodnotí prácu [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] ako prokurátora, pričom z jeho vyjadrení vyplýva, že to bol [REDAKOVANÉ], ktorý sa zapríčinil o zadržanie a obvinenie sťažovateľa.

31. V prvom rade je potrebné osobitne oceniť občiansku angažovanosť [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], ktorý sa ani v exponovaných situáciách, keď je v Slovenskej republike testovaná spravodlivosť a právny štát, nebojí prezentovať svoje právne názory na spoločenskú situáciu. Uvedené bezpochyby prispieva k potrebnej otvorenosti justície smerom k verejnosti a je určite prvkom, ktorý parciálne dopomáha k budovaniu dôvery občanov smerom k sudcovskému stavu a právnickým profesiám. Ako problematické sa však javí, ak verejné výstupy smerujú k vysloveniu právnych názorov smerom ku ktorémukoľvek subjektu trestného konania. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že aj nadmerné ocenenie šikovnosti obhajcu obvineného by z pohľadu objektívnej nezaujatosti mohlo indikovať problém.

32. V posudzovanej veci ústavný súd uvádza, že kým sudca [REDAKOVANÉ] sa na adresu prokurátora pôsobiaceho vo väzobnej veci sťažovateľa verejne vyjadroval pozitívne, na adresu sťažovateľa sa (rovnako verejne) vyjadroval pre zmenu negatívne, konkrétne tvrdením, že sťažovateľ ako súčasť mocenskej štruktúry štátu nezabezpečoval trestnú politiku, ale bol zameraný na kupovanie spravodlivosti a získavanie výhod, a tiež tým, že poukázal na to, že sťažovateľ skončil s putami na rukách a došlo k skratu v jeho myslení ako prokurátora.

33. Ak sudca verejne vyjadruje prostredníctvom médií svoj názor na sťažovateľa a na jeho trestnú vec, a to ešte na samom začiatku trestného stíhania, uvedené reálne vyvoláva pochybnosti o jeho objektívnej nestrannosti. Podobne aj ESLP skonštatoval porušenie nestrannosti vo veci Lavents c. Lotyšsko, kde sa sudkyňa v médiách kriticky vyjadrovala k obhajobe odsúdeného a čudovala sa, prečo trvá na svojej nevine. ESLP uviedol, že takéto vyjadrenia sú jasným názorom o vine obvinenej osoby, pričom nie sú v žiadnom prípade spôsobilé byť v súlade s nestrannosťou sudcu (sťažnosť č. 58442/00, bod 119).

34. Ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že sudca má postupovať zdržanlivo nielen pri výkone svojej funkcie, ale aj v civilnom živote. Prvú rovinu, ktorá je dotknutá jeho správaním, predstavuje nestrannosť. V zmysle čl. 2.2 Bangalórskeho zásad je sudca povinný správať sa tak, aby svojím správaním udržiaval a zvyšoval dôveru verejnosti, právnickej odbornej verejnosti a účastníkov konania v nestrannosť sudcu i súdnictva. Druhou rovinou je integrita súdnictva a súdneho stavu, ktorú sudca musí podobným spôsobom pestovať pri výkone súdnej moci, ale aj v spoločenskom živote. Povolanie sudcu tak vyžaduje zdržanlivosť najmä v spoločenskom či mediálnom svete.

35. Tu je ale potrebné dodať, že nie je možné pod zdržanlivosťou vnímať absolútnu izoláciu pred verejnosťou alebo médiami. Ako už bolo naznačené, je žiaduce, aby sudcovia neboli otvorení voči verejnosti len spoza stola v súdnej sieni, ale aby boli pripravení si svoje právne stanoviská obhájiť aj napríklad pred médiami. Problémom, ktorý toto rozhodnutie otvára, je ale miera otvorenosti, ktorú bezpochyby verejnosť očakáva, no limituje ju práve eventuálne vystavenie sa námietke zaujatosti do budúcnosti.

36. Pri posúdení objektívnej nestrannosti ústavný súd vychádzal z požiadavky, opakovane zdôrazňovanej ESLP, podľa ktorej je nevyhnutné, aby súdy v demokratickej spoločnosti vzbudzovali u občanov dôveru.

37. V súvislosti s už uvedeným postojom najvyššieho súdu nemohol ústavný súd nechať bez povšimnutia, že najvyšší súd uznesením č. k. 1TdoVS/1/2021 z 22. februára 2021 vylúčil sudcu [REDAKOVANÉ] z vykonávania úkonov trestného konania, pričom dôvodom vylúčenia mali byť práve vyjadrenia sudcu [REDAKOVANÉ] v médiách vo vzťahu k osobe a veci, o ktorej mal rozhodovať.

38. Osobitne k vyjadreniu podpredsedníčky najvyššieho súdu o tom, že sťažovateľ sa nesprával v súlade so zásadou „*vigilantibus iura scripta sunt*“ a námietku zaujatosti nevzniesol pred rozhodovaním o jeho sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby, ústavný súd konštatuje, že v právnom štáte obvinený oprávnene očakáva, že v jeho veci bude rozhodovať nestranný sudca. Vo veci rozhodol najvyšší súd na neverejnom zasadnutí a k zmenám v obsadení senátu došlo deň pred rozhodnutím o sťažovateľovej sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby. Ak sa sťažovateľ nemal možnosť o zmene v zložení senátu dozvedieť z verejne prístupných zdrojov,

potom nemôže byť sťažovateľovi na ťarchu, že námietku zaujatosti nevzniesol už pred rozhodovaním najvyššieho súdu o sťažnosti proti uzneseniu o vzatí do väzby. Iný záver by mohol viesť k tomu, že by sa od účastníkov konania očakávalo podávanie tzv. preventívnych námietok zaujatosti z dôvodu možného zastupovania sudcov v senáte.

39. Ústavný súd konštatuje, že popísané skutočnosti spochybňujú objektívnu nestrannosť [REDAKOVANÉ]. Pri ich komplexnom hodnotení ústavný súd konštatuje, že je namieste vyjadriť aj pochybnosti o subjektívnej nestrannosti [REDAKOVANÉ], uvedené však bude predmetom ďalšieho posudzovania v konaní pred najvyšším súdom. Synergické kontextuálne vnímanie jeho príbuzenského vzťahu k prokurátorovi, pozitívne vyjadrenia na verejnosti o práci konkrétneho prokurátora, no negatívne vyjadrenia o sťažovateľovi ako jeho protipólu v trestnom konaní má podľa ústavného súdu značnú relevanciu a intenzitu. A práve toto zdanie je z ústavného hľadiska neprípustné. Aj keď ide o trestné stíhanie bývalého špeciálneho prokurátora, čo je pre demokraciu samo osebe bolestivé, štandardy trestného práva musia platiť pre každého.

40. Pri komplexnom zhodnotení vzťahu sudcu [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] k prejednáwanej veci, k sťažovateľovi a prokurátorovi ústavný súd teda konštatuje, že tento je takej povahy a intenzity, že objektívne vyvoláva pochybnosti o jeho nestrannosti nielen u sťažovateľa, ale aj u akéhokoľvek nestranného pozorovateľa, čo môže viesť až k strate dôvery občanov v spravodlivosť. Uvedené je v rozpore s už spomínanou zásadou obsiahnutou v judikatúre ESLP, podľa ktorej spravodlivosť musí byť nielen vykonaná, ale musí byť vidieť, že je vykonaná (justice must not only be done, it must also be seen to be done).

41. Vzhľadom na uvedené ústavný súd uzatvára, že ak vo veci sťažovateľa rozhodoval sudca, u ktorého možno mať pochybnosti o jeho nestrannosti, takýmto uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu práv sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 1 a 2 ústavy a práva podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 dohovoru.

42. K sťažostnej argumentácii, že existuje potenciálna možnosť, že [REDAKOVANÉ] bude vo veci sťažovateľa vypočúvaný ako svedok, ústavný súd pre úplnosť konštatuje, že vzhľadom na to, že [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] nebol orgánmi činnými v trestnom konaní na výsluch predvolaný, a teda nemá oficiálne status svedka, táto skutočnosť nie je takým dôvodom, pre ktoré by bolo možné v súčasnosti spochybniť nestrannosť [REDAKOVANÉ].

43. Ústavný súd zároveň napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na nové konanie a rozhodnutie, v ktorom bude jeho povinnosťou poskytnúť sťažovateľovi adekvátnu súdnu ochranu a opätovne rozhodnúť o sťažnosti sťažovateľa proti uzneseniu sudcu pre prípravné konanie špecializovaného trestného súdu č. k. 7Tp/3/2020 z 25. októbra 2020. Vzhľadom na povahu a účel konania bude najvyšší súd prirodzene musieť brať zreteľ aj na prípadnú zmenu skutočností relevantných pre jeho rozhodnutie, ku ktorej mohlo dôjsť v období po vydaní jeho predchádzajúceho rozhodnutia zo 10. novembra 2020, ktoré bolo ústavným súdom zrušené, a vychádzať zo stavu aktuálneho ku dňu jeho opätovného rozhodovania. Najvyšší súd sa teda neobmedzí na prieskum napadnutého uznesenia sudcu pre prípravné konanie v spätnej chronológii zodpovedajúcej času jeho vydania, ale komplexne preskúma aktuálnosť dôvodov väzby sťažovateľa v momente svojho rozhodovania, vychádzajúc z aktuálneho stavu veci (por. II. ÚS 428/2020 bod 129).

V.

Trovy konania

44. Ústavný súd priznal sťažovateľovi podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 680,65 eur.

45. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z § 11 ods. 3, § 13a, § 16 ods. 3, § 18 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020 bola 177 eur a v roku 2021 je 181,17, hodnota režijného paušálu bola v roku 10,62 eur a v roku 2021 je 10,87 eur.

46. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2020 (prevzatie a prípravu zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu) a jeden úkon právnej služby v roku 2021 (vyjadrenie k stanovisku najvyššieho súdu), t. j. celkom v sume 567,21 eur. Keďže právny zástupca sťažovateľa je platiteľom dane z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“), priznanú náhradu trov konania ústavný súd zvýšil o DPH vo výške 20 %, t. j. o sumu 113,44 eur.

47. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. júna 2021

Robert Šorl
predseda senátu